

К. С. ШАЎЦОВА

(г. Гомель, УА “Гомельскі дзяржаўны
ўніверсітэт імя Францыска Скарыны”)

ТРАДЫЦЫІ ВЯСЕЛЬНАЙ АБРАДНАСЦІ БЕЛАРУСАЎ (НА МАТЭРЫЯЛЕ ФАЛЬКЛОРУ КАЛІНКАВІЦКАГА РАЁНА)

Артыкул прысвечаны апісанню вяселля, яго традыцый і звычаяў у Калінкавіцкім раёне. Матэрыялы ўзяты са слоў жыхароў раёна, якія з’яўляюцца асновай артыкула, сістэматызаваны і дапоўнены аўтарам, а таксама ўзяты з фальклорна-этнаграфічнага зборніка.

Вяселле – гэта прыгожая абрадавая цырымонія, калі два чалавекі, вырашаючы ўзаконіць свае адносіны, каб афіцыйна называцца сям’ёй, аб’ядноўваюцца ў шлюб. Вядома, што ў кожным раёне нашай самабытнай Беларусі існуюць свае традыцыі і звычаі правядзення вяселля. Захаванне і перадача традыцыйнай культуры адбываецца, дзякуючы каштоўным успамінам прадстаўнікоў старэйшага пакалення, якія з радасцю дзеляцца сваімі ведамі пра колішнія абрады і звычаі. “Адным словам, каб далучыцца да гэтай своеасаблівай энцыклапедыі традыцыйнага народнага жыцця беларусаў Гомельшчыны і глыбей спасцігнуць духоўны свет нашых продкаў, варта пазнаёміцца з прапанаванымі рэгіянальнымі апісаннямі вяселля” [1, с. 4]. Асабліваю цікавасць выклікаюць мясцовыя асаблівасці вясельнага абраду Калінкавіцкага раёна. Вяселле ў Калінкавіцкім раёне праходзіць пераважна па традыцыях класічнай вясельнай абраднасці, у якой вылучаюцца тры перыяды: давясельны, уласна вясельны і паслявясельны.

На першым этапе ідзе падрыхтоўка сям’яў маладых да святкавання шлюбу. Яшчэ да вяселля трэба было пазнаёміцца бацькам і сваякам маладых. Для гэтага выбіраецца дзень, калі ў хату нявесты прыходзяць сватацца жаніх і ягоныя бацькі. Паміж бацькамі і сваякамі адбываецца наступны дыялог: “*Выйшаў я утрам на двор, аж мая цялушка выбягла з хлява і пабегла. Я за ёй, ды не трапіў злавіць. Бегаў, я бегаў дзень, ды не знайшоў. Тут людзі мне сказалі, што бачылі яе ў вас. Можэ б, мы яе забралі?*” (в. Малыя Аўцюкі) [1, с. 264]. Бацькі нявесты робяць выгляд, што не ведаюць, аб чым тут гаворыцца. А калі выходзіць сама нявеста, сваякі і бацькі маладога гавораць, што менавіта гэта дзяўчына падыходзіць для іх сына ў якасці жонкі. Нельга было прыходзіць сватацца з пустымі рукамі, таму нявесту адорваюць падарункамі, каб паказаць, у якую добрую і багатую сям’ю яе аддаюць. Тым часам бацькі нявесты хваляць дачку і радуюцца яе шчасцю – выйсці замуж за добрага жаніха.

Пасля сватання, калі бацькі станюцца вырашылі пытанне аб шлюбe маладых, навіна аб вяселлі паведамляецца астатнім сваякам і сябрам. У структуры вясельнай абраднасці важнае месца адводзіцца запоенам, калі пасватаная дзяўчына і яе бацькі афіцыйна аб’яўляюць аб сваёй згодзе на шлюб.

Калі ўсе госці запрошаны і ведаюць, што хутка на свет з’явіцца новая сям’я, пачынаецца новы клопат па падрыхтоўцы самога дня вясельнай імпрэзы.

Звычайна вяселле адбывалася напрыканцы тыдня ў суботу. Да гэтага часу трэба было спячы каравай. Яго пяклі ўвечары ў пятніцу, абавязкова рабілі салодкім, каб і жыццё маладых было салодкім: “*Украшалі добра, як каравай вынімалі, так яго і “мачылі”, г. зн. накрывалі стол, пілі гарэлку*” (в. Малыя Аўцюкі) [1, с. 264].

У суботу, гэта значыць у дзень вяселля, зраніцы праходзіў выкуп. Абрад, калі жаніх і яго сябры, якія дапамагаюць жаніху, выконваюць загадзя прыдуманых заданняў, каб убачыць нявесту. Сам працэс выкупу нявесты арганізуюць сяброўкі нявесты, яны таксама і прапануюць розныя творчыя задання.

Жаніх павінен прыехаць у хату да нявесты, дзе яго ўжо чакаюць. Задача сябровак нявесты: *“заблытаць жаніха і выцягнуць з яго як мага больш грошай”*; *“Як нявесту выкупілі, так сядваюць у яе за стол. Ядзяць, крыху п’юць. Потым едуць ў сельсавет. Пасля, як там ужо ўсё зробіць, едуць да маладога. Пакуль едуць ў сельсавет, перастрэць іх нельга. Як хто стаяў уперак дарогі, дык хлопцы гналі прэч. А вось як адтуль вярталіся, дык ужо дазвалялася спыняць, толькі трэба было ставіць на стол, на яго класці хлеб з соллю”* (в. Малыя Аўцюкі) [1, с. 264].

Паводле ўспамінаў Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., жыхаркі г. Калінкавічы, *“у сельсавеце ж існаваў свой абрад. На падлогу пад ногі маладым сцэлецца ручнік, які вышывала нявеста да вяселля, як сімвал моцнага пачатку сямейнага жыцця. Пасля ўзаконьвання шлюбу маці аднаго з маладых брала ручнік, абвязвала ім рукі маладых, малілася і жадала ім добрага і доўгага жыцця адзін з адным. У адказ на гэта маладыя павінны захоўваць гэты ручнік, каб потым перадаць сваім дзецям”* (запісана студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.).

Як адзначыла далей інфармант, *“на прыездзе ў хату жаніха ад брамкі да ганка была выслана дамацкая вясковая дарожка. А маці жаніха, свякруха нявесты, апранала вывернуты навуварат кажух, гэта паліто з аўчыны, і сустракала маладых з мёдам. Мёд даваўся маладым, каб жыццё іхняе было вельмі салодкае”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.). У мясцовай вясельнай традыцыі меў месца рытуал абсыпання маладых зярнятамі жыта: *“Побач з маці стаялі жанчыны і спявалі народныя песні, сыпалі на маладых жыта як сімвал урадлівасці і новага нараджэння”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.). Заслугоўваюць ўвагі тлумачэнні мясцовых жыхароў наконт выкарыстання солі, якой абавязкова павінны былі пасаліць кавалкі каравая, з якім сустракалі маладых: *“Затым выносіўся каравай і соль. Бацька нявесты трымаў каравай, каб маладыя адламалі па кавалачку, пасалілі яго і пакармілі адзін аднаго. Соль патрэбна была для таго, каб маладыя ў апошні раз насалілі адзін аднаму перад уступленнем у сямейнае жыццё. Пасля абраду маладыя кланяліся бацькам і заходзілі ў хату, у якім нявеста ўжо павінна была застацца з жаніхом”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.).

Звычайна было прынята, каб бацькамі маладых быў накрыты агульны вялікі стол, што сімвалізавала яднанне сем’яў жаніха і нявесты: *“Самі гулянні адбываліся ў доме жаніха. Накрываўся вялікі і доўгі стол у якасці сімвала збліжэння дзвюх сем’яў, які накрывалі сумеснымі сіламі бацькі маладых. Маладыя ж сядзелі ў канцы стала, як галоўныя, насупраць бацькоў”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.).

Вялікі вясельны каравай дзялілі паміж гасцямі ўжо ўначы. Перад гэтым госці па чарзе выходзілі віншаваць маладых, дарыць падарункі і грошы: *“Грошы кладуць у талерку, накрытую платочкам (на голую нельга)”* [1, с. 264, в. Малыя Аўцюкі]. Потым “гасцей выклікалі сваты, запрашаючы: *“Выклікаем на каравай...”*, затым за віншаванні гасцю давалі *выпіць”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.).

Існуе таксама не менш важны рытуал, які праводзіўся позна ўвечары ці ўначы і быў звязаны з пераводам нявесты ў жаночкі стан: здымалі з галавы фату і завязвалі хустку: *“Нявеста садзілася ў цэнтры стала або пасярод хаты. Маці жаніха выходзіла і здымала фату з нявесты, жадаючы ёй шчасця. Яна ж магла і падарыць падарунак сваёй нявестцы. Калі фата была знята, на галаву нявесты павязвалася хустка, вузел якой завязваўся пэўным чынам. Хустка – сімвал жанчыны-жонкі, а таксама сімвал развітання з дзявоцтвам”* (запісана ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н., студэнткай Шаўцовай К. у верасні 2024 г.).

Позна ноччу госці разыходзіліся па дамах, а маладыя заставаліся ў доме мужа.

Другі дзень вяселля святкаваўся ў гэтым жа доме. Зноў прыходзілі госці і праводзілі розныя гульні для маладых: “У гэты ж дзень прыходзілі ражаныя, якія паказваюць розныя смешныя гісторыі, дзе галоўныя героі – жаніх з нявестай. Тут жа спяваюць вясёлыя песні, розныя прыпеўкі. У нас на другі дзень усе гда выконваюць аўцюкоўскі барабан: на ўслон ставяць міску жалезную, у яе кідаюць лыжкі, вёлкі. На край міскі сядзе баба, спявае прыпеўкі і скача так, каб лыжкі ў міске прыгалі і грывелі. У гэты дзень госці ідуць з хаты раней. Пасля таго, як ажаніліся, маладая павінна цэлы тыдзень жыць у сваякрухі і ні ў якім разе ёй нельга ісці дадому, бачыць маці” [1, с. 265, в. Малыя Аўцюкі].

Такім чынам, вяселле ў Калінкавіцкім раёне мае шэраг мясцовых спецыфічных асаблівасцей, якія выяўляюцца ў яго, структуры, а таксама ў шматлікіх прыкметах і павер’ях. Імпануе той факт, што жыхары і сёння захоўваюць у памяці звесткі пра вясельную абраднасць продкаў і з задавальненнем перадаюць іх моладзі.

У артыкуле выкарыстаны матэрыялы, сабраныя аўтарам артыкула ў г. Калінкавічы ад Мірановіч Надзеі Мікалаеўны, 1954 г. н.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1 Вяселле на Гомельшчыне: фальклорна-этнаграфічны зборнік. Укладанне, сістэматызацыя, тэксталагічная праца, уступны артыкул, рэдагаванне – І. Ф. Штэйнер, В. С. Новак.– Мінск : ЛФМ “Нёман”, 2003 – 472 с.

The article is devoted to the description of the wedding, its traditions and customs in the Kalinkovich district. The materials are taken from the words of the residents of the district, which are the basis of the article, systematized and supplemented by the author, as well as taken from a folklore and ethnographic collection.